

Návrh zákona na ochranu oznamovatelů – nové povinnosti pro zaměstnavatele

Zdroj:shutterstock.com

Dne 9. února 2021 byl poslancům rozeslán sněmovní tisk č. 1151, který obsahuje vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů (dále jen „Návrh“), [1] v médiích často označovaný jako zákon na ochranu „whistleblowerů“. Tímto návrhem má dojít k implementaci směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie (dále jen „Směrnice“), kterou je Česká republika povinna implementovat do 17. prosince 2021. [2]

Směrnice byla přijata za účelem stanovení minimálních norem pro zajištění účinné ochrany oznamovatelů, což má přispět k posílení prosazování politik EU, „ve kterých je nedostatečné oznamování ze strany oznamovatelů klíčovým faktorem, který negativně ovlivňuje prosazování, a ve kterých může porušování práva Unie způsobit vážné poškození veřejného zájmu.“ [3]

Oznámení

Účelem Návrhu je mimo jiné v souladu se Směrnicí stanovit podmínky pro podávání a posuzování oznámení a podmínky poskytování ochrany osobám, jež oznámení podaly. Co se vlastně rozumí oznámením? Je to oznámení fyzické osoby obsahující informace o protiprávním jednání, které nese „**znaky trestného činu nebo přestupku nebo porušuje právní předpis nebo předpis Evropské unie upravující oblasti** výslovně uvedené, „o jehož spáchání se oznamovatel dozvěděl v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností.“ [4]

Jedná o oblasti upravené českými právními předpisy nebo předpisy Evropské unie, a to konkrétně o oblast:

- a. finančních institucí, finančních služeb, finančních produktů a finančních trhů,
- b. daně z příjmů právnických osob,
- c. předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,
- d. ochrany spotřebitele a bezpečnosti a souladu s požadavky na výrobky podle právních předpisů,
- e. bezpečnosti dopravy, přepravy a provozu na pozemních komunikacích,
- f. ochrany životního prostředí, bezpečnosti potravin a krmiv a ochrany zvířat,
- g. radiační ochrany a jaderné bezpečnosti,
- h. zadávání veřejných zakázek, veřejných dražeb a hospodářské soutěže,
- i. ochrany vnitřního pořádku a bezpečnosti, života a zdraví,
- j. ochrany osobních údajů, soukromí a bezpečnosti sítí elektronických komunikací a informačních systémů,
- k. ochrany finančních zájmů Evropské unie [5]), nebo
- l. fungování vnitřního trhu [6] včetně ochrany unijních pravidel hospodářské soutěže a státní podpory.

Oznámení bude možné podat prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, jenž bude zřizovat povinná osoba, nebo ministerstvu vnitra, kde budou oznámení prověřovat pověřený zaměstnanci ministerstva. Za určitých podmínek může být oznámení též uveřejněno. [7]

Oznamovatel

Oznamovatelem má být fyzická osoba, která se o možném porušení právních předpisů ve výše uvedených oblastech dozvěděla při výkonu svého zaměstnání, služebního poměru (vojáci z povolání a příslušníci ozbrojených sborů), samostatné výdělečné činnosti, výkonu práv spojených s účastí v právnické osobě (společníci, akcionáři, členové družstva), výkonu funkce člena orgánu právnické osoby, správě svěřenského fondu, dobrovolnické činnosti, výkonu odborné praxe či stáže, výkonu práv a povinností vyplývajících ze smlouvy, jejímž předmětem je poskytování dodávek, služeb, stavebních prací nebo jiného obdobného plnění. Může se tak stát i při pracovních pohovorech.

Povinnost zavést vnitřní oznamovací systém

Povinnost zřídit vnitřní oznamovací systém (dále též jako „**VOS**“) kromě některých veřejných zadavatelů a určených orgánů veřejné moci mají též

- a. **zaměstnavatelé**, kteří v uplynulém kalendářním čtvrtletí zaměstnávali v **průměru nejméně 25 zaměstnanců** bez ohledu na obor své činnosti[8],
- b. osoby oprávněné poskytovat nebo zprostředkovávat spotřebitelský úvěr,
- c. někteří zaměstnavatelé, kteří podléhají dohledu České národní banky podle zákona o podnikání na kapitálových trzích,[9]
- d. někteří zaměstnavatelé, kteří podléhají dohledu České národní banky podle zákona o investičních společnostech a investičních fondech,[10]
- e. pojišťovny nebo zajišťovny,
- f. zaměstnavatelé, kteří jsou osobou oprávněnou ke zprostředkování pojištění nebo zajištění podle zákona upravujícího distribuci pojištění.[11]

Povinnost zavést VOS je podle Návrhu nutné splnit **do 31. března 2022**. Směrnice stanoví povinnost členským státům implementovat nezbytné právní předpisy pro povinnost zřídit interní kanál pro oznamování pro zaměstnavatele v soukromém sektoru s 50 až 249 zaměstnanci do 17. prosince 2023.[12] Zdá se, že předkladatel měl možnost posunout zavedení VOS alespoň pro střední zaměstnavatele, avšak této možnosti nevyužil.

Povinný subjekt může vedením vnitřního oznamovacího systému pověřit třetí osobu, nicméně se tím nezprošťují odpovědnosti za plnění svých povinností v souvislosti s vnitřním oznamovacím systémem. Zejména zaměstnavatelé ze soukromého sektoru s počtem zaměstnanců menším než 249 mohou VOS též sdílet.

Při vedení vnitřního oznamovacího systému je třeba

- určit tzv. příslušnou osobu,[13]
 - která přijímá a posuzuje důvodnost oznámení,
 - navrhuje povinnému subjektu opatření k nápravě nebo k předejití protiprávního vztahu (ledaže by mohlo dojít k prozrazení oznamovatele),
 - je vázána ze zákona mlčenlivostí, a to i po ukončení výkonu činnosti,
 - jež postupuje nestranně a plní pokyny povinného subjektu, ledaže ohrožují nebo maří výkon její činnosti,[14]a
 - která nesmí být postihována za řádný výkon své činnosti,[15]
- uveřejnit na internetu informace o způsobech oznamování prostřednictvím VOS a ministerstvu, příslušné osobě, jejím telefonním čísle a e-mailové nebo jiné adrese pro doručování,

- řádně poučit příslušnou osobu a zajistit jí materiální podmínky k výkonu její činnosti,
- umožnit oznamovateli podávat oznámení prostřednictvím VOS písemně, ústně a na jeho žádost i osobně,
- zajistit, aby se s oznámeními měla možnost seznamovat jen příslušná osoba a byl dodržen zákaz poskytovat údaje,[\[16\]](#)
- řádně posoudit důvodnost oznámení příslušnou osobou a informovat oznamovatele o přijetí oznámení a o výsledcích posouzení důvodnosti oznámení,[\[17\]](#)
- přijmout vhodné opatření k nápravě.

Přestupky podle Návrhu

Povinnému subjektu, tedy i zaměstnavateli s více jak 25 zaměstnanci, může být uložena pokuta až 400.000, - Kč nebo 3 % z čistého obrátu dosaženého povinným subjektem za poslední ukončené účetní období, jestliže nezajistí dálkový přístup k informacím o způsobu oznamování prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému a ministerstva vnitra včetně příslušných kontaktů a/nebo neprovede nápravné opatření nařízené ministerstvem vnitra.[\[18\]](#)

Pokuta až do výše 1.000.000, - Kč nebo 5 % z čistého obrátu dosaženého povinným subjektem za poslední ukončené účetní období může být udělena především, pokud povinná osoba nezabrání, aby oznamovatel nebo „spřízněná či nápomocná osoba“[\[19\]](#) byli vystaveni odvetnému opatření[\[20\]](#) nebo neurčí příslušné osoby, jakož i nezajistí materiální podmínky pro výkon její činnosti podle zákona či dokonce postihne příslušnou osobu za řádný výkon činnosti. Obdobně lze sankcionovat nedostatky ve fungování vnitřního oznamovacího systému (dostupnost způsobu podávání oznámení – písemně i ústně, důvěrnost podaného oznámení, řádnost posouzení, informační povinnost vůči oznamovateli).[\[21\]](#)

Většinu přestupků budou zjišťovat a případně sankcionovat povinné osoby – zaměstnavatele oblastní inspektoráty práce, nebo Státní úřad inspekce práce. Některé skutkové podstaty přestupků i u zaměstnavatelů však zůstanou v gesci ministerstva vnitra (zejména sankce za nezabránění odvetných opatření).

Přestupkem je i podání vědomě nepravdivého oznámení, jakož i určitá jednání či opomenutí příslušných osob (ne státních zaměstnanců).

Není to poprvé, kdy norma s obdobným obsahem bude projednávána v Poslanecké sněmovně, nicméně nyní, kdy se blíží konec implementační lhůty, bude snaha na hledání konsensu nad obsahem navržené normy jistě větší. Lze tak očekávat, že velká část zaměstnavatelů se na začátku příštího roku bude zabývat zavedením vnitřního systému a hledáním vhodného kandidáta na tzv. „příslušnou osobu“.